

Per una lectura parapandèmica de l'Any de la Plaga

LLIBRES / NARRATIVA / 9 JUNY, 2020



En un article que porta per títol «La lectura en los tiempos de Coronavirus»,¹ Isabel Gómez Melenchón recomanava, ja a finals de març, fins a dotze títols novel·listics que d'una manera o altra tracten qüestions relacionades amb epidèmies, des de diferents llocs i per a tota mena de lectors —«*epidemias para todos los lectores*», diu ella: «*reflexivos, "bestsellerianos", descubridores, rigurosos, etc.*», i per cada etiqueta lectora, un nom i una obra. Clàssics i canònics: Camus, Saramago, Shelley, King, Defoe, Pastor... —sí, sí, Pastor, Marc Pastor, ho heu llegit bé, «*para traviesos*», diu l'articulista. Molt probablement la cara que va quedar-me després de llegir-ne el titular valdria més la pena plastificar-la amb un mem (*meme*, conegut popularment), que no pas intentar descriure-la ara; però per ingenuïtat la meua, el missatge era clar, entre (i amb) els clàssics sí, ara bé, de manera seriosa potser encara no. Naturalment, la realitat és sempre molt i més complexa, i segurament seria adequat per part meua entrar a matisar què entenc jo per clàssic literari o a què em refereixo quan parlo de seriositat, també literària. Però no ho faré, cadascú que en tregui les seves conclusions. Pastor i el seu llibre, *L'any de la Plaga*,² podrien haver estat, qui sap, «*para valientes, para apocalípticos*», inclús «*para románticos*»! Però no, Gómez Melenchón diu que per a entremaliats; que fins i tot té un deix simpàticot, familiar, gens condescendent, i que en el fons tothom ho sap: dins el circuit literari català, qualsevol etiqueta abans que la del «més venut».

Com que jo no en soc gaire, d'etiquetes, i tampoc ocupo cap espai d'autoritat des d'on posar-les, intentaré fer del meu propi espai d'enunciació, un lloc còmode i funcional. Així, doncs, no entraré a comentar la dimensió hipertextual de la novel·la de Pastor, ni en relació amb el gruix de referents populars dels vuitanta en endavant que hi apareixen (pel·lícules, cançons i llibres), ni tampoc pel que fa a les connexions que l'autor estableix amb algunes de les seves novel·les —d'altres ja n'han parlat abans i millor que jo.³ Ara bé, més enllà de la crítica a Gómez Melenchón per la seva taxonomia literari-epidèmica, coincideixo en el fons del que planteja, llegir *L'any de la Plaga* enmig d'una crisi sanitària mundial provocada per un virus és, si més no, un exercici interessant. I ho és, no només pel caràcter de *thriller* preapocalíptic i tendencialment visionari —recordem que la primera edició de la novel·la va ser publicada l'any 2010 per La Magrana— sinó, i en especial, pel retrat socioantropològic que trobem dins la novel·la, i que jo proposo llegir més enllà de la funció purament escenificadora.

Situem-nos doncs en un agost, més calorós que de costum. En una Barcelona perifèrica, de Montjuïc a Nou Barris. I amb un protagonista, Víctor Negro, que és treballador social i coordinador en un SAD (Servei d'atenció a domicili) i que descriu bàsicament així la seva feina: «Això és el que faig: renyar a dones adultes que cuiden persones grans» (p. 15). Afegim-hi ara una ruptura amorosa, un brot ultraviolent de la Grip A i l'estranya aparició d'uns ficus, de forma i olor similar als eucaliptus, que sembla que està provocant una cadena de suïcidis entre els usuaris del protagonista. Ja ho tenim tot per endinsar-nos en l'aventura preapocalíptica que Pastor ens proposa; tanmateix, i com comentava anteriorment, el que més m'interessa destacar aquí de la novel·la és precisament tot allò que no té de (ciència)-ficció, que al mateix temps recull i representa una qüestió de rabiosa actualitat, i que el Coronavirus ha forçat a ubicar al centre del debat públic: els treballs de reproducció social. Pensem sobretot, tal com ho fa Georgina Monge,⁴ en aquelles activitats que ens donen cobertura com a societat per tal de (re)produir i tenir cura de tots els éssers humans, que podem agrupar en tres àmbits principals: la sanitat, l'educació i la dependència. Tots ells, com diu Monge, sectors molt feminitzats i molt precaritzats, que ja amb la crisi del 2008 van patir unes retallades ferotges, però que han resultat imprescindibles en l'actual pandèmia de la covid-19. Així, doncs, i representent el fil, en la novel·la de Pastor hi podem llegir certa voluntat, més o menys intencionada, però de ben segur gens anecdòtica, de visibilitzar i/o representar certs tipus de realitats relacionades amb el món laboral dels serveis socials i de la dependència, i la mena de violències associades a aquestes:

No totes les meves treballadores són dones, com no tots els meus usuaris són avis desvalguts. Hi ha dos homes en el grup, a qui tinc assignades tasques especials: són el Joan Antoni Martín i el Congoleño.

Tot sovint, de serveis socials en deriven casos de toxicòmans en rehabilitació, o de gent que acaba de sortir de la presó, o de violadors que s'han fet grans però continuen tenint pulsions sexuals en serveis mínims. Com sigui que no m'atreveixo a enviar-hi la Wilma, la Neus, l'Anabel o cap de les meves treballadores, pel risc que podria comportar que l'usuari agredís o simplement, les magregés durant una higiene bàsica, hi faig anar als dos homes. (p. 135)

Deixem ara de banda el paternalisme amb el qual Víctor Negro sembla relacionar-se amb les «seves» Teefes (treballadores familiars, gairebé sempre declinat en femení), que a priori podria ser objecte de crítica, però que queda absolutament invalidat pel fet que se'ns presenta com un personatge que no és capaç de gestionar cap aspecte de la seva vida, més enllà de la seva feina, i que a mesura que avança la novel·la s'observa com també perd el control i la capacitat de gestió d'aquesta. La citació anterior ens permet posar en context alguns dels elements que tenen a veure amb aquest intent per visibilitzar un món laboral tant imprescindible com marginalitzat i menystingut en tots els sentits, ocupat principalment per dones, que sovint han tingut o tenen poques oportunitats educatives i on moltes també són d'origen migrant. A més a més, la citació també ens permet evidenciar la mena de rols i de tasques que s'estableixen entre homes i dones, i quin és el grau de vulnerabilitat que pateixen, dins i fora de l'entorn laboral: «Quan una teefa diu «tinc problemes» s'obre un ventall infinit de possibilitats que van des de ludopaties fins a repatriacions, passant per maltractaments i parents morts» (p. 136).

Sense dubte, cal celebrar i posar en valor el conjunt d'elements altament interessants i sorprenentment relacionables amb l'actual pandèmia que apareixen en una novel·la que va ser escrita fa deu anys: brots descontrolats d'una nova grip, mutacions, mascaretes, pànic mundial, quarantena, amnisties penitenciàries, control de fronteres, etc., més enllà de la qüestió que jo hi he volgut ressaltar, i havent assumit que això suposava una lectura extremadament parcial de l'obra. Ara bé, la meua intenció ha estat en tot moment posar de relleu el que per a mi ha estat el punt més interessant de novel·la, partint de la premissa que tot lector viu condicionat pel temps i l'època en què llegeix, i evidentment també per les pròpies dèries, hagin aquestes mutat o simplement s'hagin accentuat durant els mesos de confinament.

- Gómez Melenchón, I (2020): «La lectura en los tiempos de coronavirus». *Culturas, La Vanguardia*, p. 3 [D](#)
- Pastor, Marc (2017): *L'any de la Plaga*. Barcelona, Amsterdam. D'ara en endavant citaré sempre aquesta edició. [D](#)
- Veure: Pons, P. A (2011): «Entreteniment assegurat». *Suplement de Cultura, Diari de les Balears*. Núm. 494 o Valls, Toni (2010): «L'ultracos». *Cultura, Avui*, p. 12. [D](#)
- Monge, G. (2020): «Una mirada feminista a la Covid-19». *Catarzi Magazin*: <https://catarsimagazin.cat/una-mirada-feminista-a-la-covid-19/> [D](#)

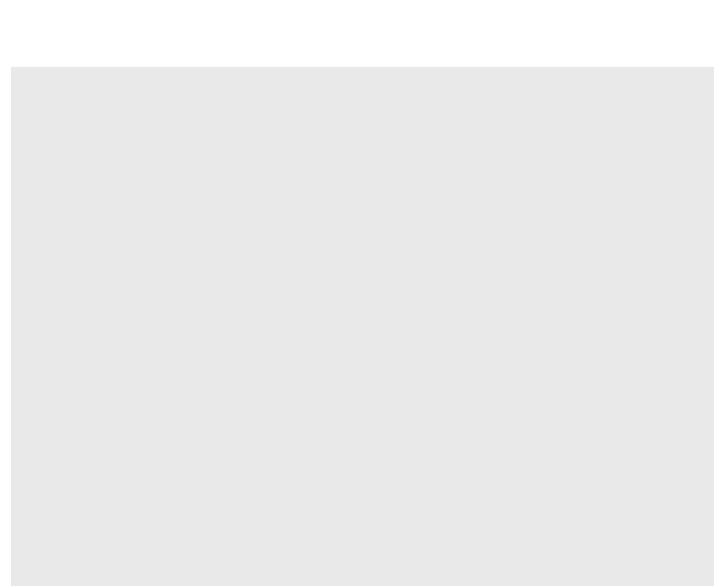
ETIQUETES: [APOCALYPSE NOW](#) [CIÈNCIA-FICCIÓ](#) [COVID-19](#) [FICCIÓ](#) [MARC PASTOR](#) [MASCARETES](#)



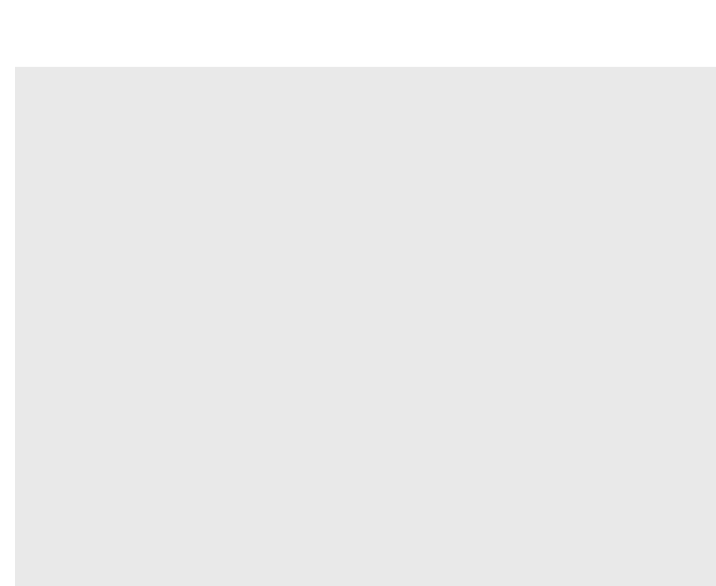
JÚLIA OJEDA CABA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

Sant Celoni (1994). Grau en Estudis Literaris UB (2012-2016) Màster Construcció i Representació d'Identitats Culturals (2016-2018) entre la Universitat de Barcelona i la Universitat Albert-Ludwig-Freiburg Universität, Alemanya, presentant un TFM sobre Miquel de Palol. Actualment soc investigadora predoctoral del grup de recerca Literatura Catalana, Món Editorial i Societat (LiCMES) de la Universitat Oberta de Catalunya, amb una tesi doctoral que vol investigar els imaginaris de la precarietat en el context postcrisi dins la narrativa catalana actual. Membre del consell de redacció de la revista de divulgació literària *Caràcters* de la Universitat de València. Compto amb publicacions en revistes científiques i participacions en congressos i simposis.

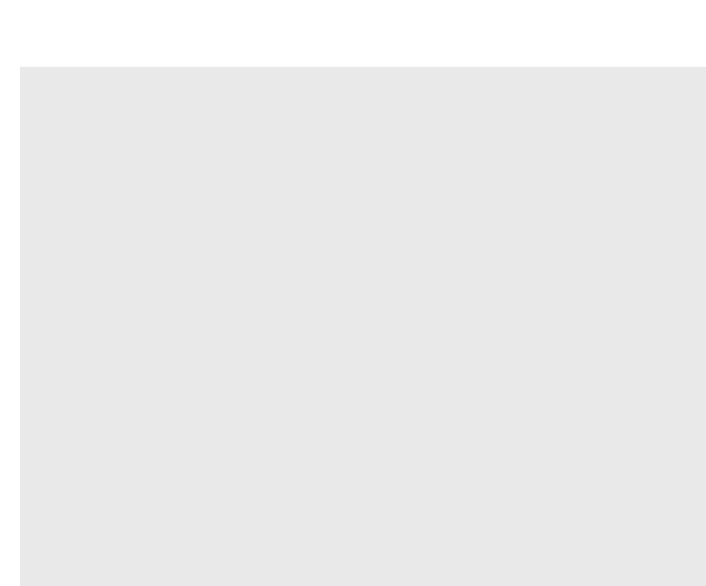
Articles relacionats



Una de dracs sense
princeses ni cavallers



Ray Bradbury i Isaac
Asimov: els homes
(bi)centenaris



Francis Ford Coppola i
Mireia Sallarès (2)